

Tahlil ve tenkidler

Mektubat-ı-Mevlana Celâleddin. *Anadolu Selçukîleri gününde mevlevî bitiklerinin ikinci kitabı*, basan : M. F. Nafiz Uzluk, düzelter M. Remzi Akyürek, İstanbul. 1937, Kastamonu Saylavı Veled İzbudak'ın mukaddimesi ; Nafiz Uzluk'un önsözü, bir levha, bir resimle birlikte hepsi 206 sahife.

Anadolu Selçukîleri'nin merkezi olan Konya ve umumiyetle Anadolu hakkında muhtelif cihetlerden en eski umumî haberleri ve Mevlânânın ve oğullarının ve onlardan başka hükümdarlar, vezirler, emirler, kadılar, âlimler, şeyhler, kumandanlar tabibler ve tacirlerin şahsiyetlerine dair malûmatı ihtiva eden ve o zamanın dili olan Farsca yazılmış bulunan; mevlananın bu kıymetli 147 mektubu hülâsa iderek terceme ediyoruz.

1

Anadolu Selçukîleri'nin büyük bir karışıklık içinde geçen son günlerinde sık sık değişen hükümdarlardan bazıları tekrar tahta geçiyor ; dün tahttan uzaklaşan bir hükümdar yerin yine tahta oturuyordu.

Mevlâna ; bu birinci mektubunda böyle ikinci defa tahta oturmuş olan Selçuk Oğullarından bir hükümdara sadakat ve mehabbet gösteriyor ve bu hükümdarın bir müddet tahttan uzak kalması - kendisinin ruhî bir tehzib devresi geçirmiş olması itibarile - hakkında hayırlı olduğunu ve başka hükümdarların ancak son zamanlarında ermiş oldukları hakikatlere bunun ilk zamanında ermiş ve ilk zamanlarda bu hakikatleri görmüş bulunduğunu söylüyor. Ve bu sözlerini pek çok nükteler, şiirler ile söylüyor. Ve bu hükümdarı Necmüddin namındaki askerî kumandanı kendisine takrip ettiğinden dolayı tebrik ediyor.

2

Hüsamüddin Çelebinin oğlu Sadrüddin hakkında Pervâne'nin vadetmiş olduğu bir işin tehir edilmeksizin yapılması ve bu işin memurlara havale edilmemesi ricasıdır ki bu da bir çok incelikler ve ayet ve hadisler ile süslüdür.

3

Sevdiklerinden Cemaleddin namında âlim ve fâdil bir zata mehabbet ve iştiyaki ihtiva etmektedir.

4

Âlimlerinden Salâhaddîn namındaki bir zatdan ayrılalı yıllar geçmiş olmakla bu zatı; görüşmek ve hasreti izale etmek için nezdine daveti mutazammindir.

5

Ümeradan birinin oğlu Zahirüddîn namında birinin bir recasına karşı yazılmış bir cevaptır.

6

Müderislerden Fahreddîn namında bir zata sevdiklerinden birinin oğlu hakkında bir tavsiye.

7

Oğullarından birinin her hangi bir sebebe binaen darılıp şehirden bağa gitmesi üzerine yazılmıştır ki bunun vaki olan kusurları affedip hemen şehre dönmesi ve çocuklarını ve talebesini intizarda bırakmamasını mutazammindir.

8

Ümeradan Mecdüddîn'in dua talebine karşı yazılmış olup dua ve nasihatı havidir.

9

Yine bu Mecdüddîn'e Hüsamüddîn Çelebi damadı Nizameddîn hakkında bir tavsiye

10

Melikülvüzerâ dediği bir zatı hayrat ve hasenata teşviki mutazammindir.

11

Melikülümera dediği zata mehabbet izharını ve kendisile mülâkat arzusunda olduğunu havidir.

12

Yine *Melikülümera* ya Bahâeddîn namında birini tavsiyeyi havidir.

13

Bir zatın ahiret yolunun yolcusu olduğu hakkında bir takım evsafı havi olup yalnız bir mukaddime gibidir.

14

Tabib Ekmeleddîn'in göndermiş olduğu mektuba mukabil selâm ve cevaptır.

15

Hüsamüddin Çelebi'nin bağının divarını tamir masrafına karşılık olmak üzere Ümeradan bir zatdan yardım talebi hakkında.

16

Fervâne den Seyfeddin namında birinin affolunması hakkındaki vadin incasını recayı havidir.

17

Mecdüddin'den Kemaleddin namında ibadetle meşgul bir zatın vergiden muaf tutulması recasını muhtevidir.

18

Şemseddin Mehmed namında bir zatın bir işe konulması için الع وبلغ نائب بك e yazılmıştır.

19

Melikülümera dediği bir zatdan Hüsamüddin Çelebi'nin damadı Nizameddin hakkında vadetmiş olduğu bir muavenetin icrası talebine dairdir.

20

Askeri Ümeradan Şücaüddin'e vâz ve nasihatı muhtevidir.

21

Alemüddin namında; ahiret yolcusu olmuş olan bir zatın mektubuna cevaptır.

22

Hüsamüddin Çelebi'nin damadı Nizameddin'in *Melikülümera* Taceddin'e tavsiyesini mutazammindir.

23

ديوان الاستيفاء - Maliye - nazırına yine Nizameddin'in tavsiyesi hakkında.

24

Oğullarından birinin hanesinin dışarısında geceleyip kadınları kırması ve incitmesi üzerine yazılmıştır ki bunda kendine kadınları incitmemesini ve hiddet ve şiddeti bırakmasını tavsiye ettiği gibi bu oğluna olan şefakati saikasile Emir Seyfeddin'in önünde; ayaklarının baş parmaklarını biri birinin üstüne koymak ve ellerini göğsüne çaprazlamak suretile on defa

arzı hürmet eylediğini halbu ki böyle bir harekette bulunmak adetinde olmayıp bunu yalnız bu oğlu için yaptığını söylemiştir[1].

25

Ümeradan Nureddin'e yine Nizameddin hakkında bir tavsiye.

26

Ticaret zımında Sivas'a giden tacirlerden Şehabeddin'in bacdan muaf tutulması için orada ki bacdarlara hitaben eline bir emirname verilmesi hakkında Pervane'ye yazılmıştır.

27

Pervane'den vadetmiş olduğu bir işi yapması için reca ve teyid.

28

Melikülümera'nın Konya'ya vürudunu tebrik ile beraber Şeyh Salâhaddin'in rahatsızlığı ile meşgul olduğundan dolayı ziyarete gelemediğini ve Şeyh Salâhaddin'in her zaman ve her gün kendisine duada bulunduğunu mütezammindir.

29

Ümeradan Şecaeddin'e Şeyh Salâhaddin'in damadı Nizameddin için bir tavsiyedir.

30

Pervane'nin bir mektubuna cevaptır.

31

Üçüncü oğlu Emir Âlim hakkında Pervane'ye bir rica ve bir tavsiye.

[1] Acemcede payi maçan denilen bu vaziyeti *Bürhanı kati'* tercemesi şöyle ta'rif ediyor :

Ehlitesavvuf ve eshabı tarikat istilahmda pabuçluk ve saffı nial manasındadır. Taifei merkume beyinlerinde kaide dirki müridlerinden birinden hilafı kaide bir zelle veya badire sudur eylese makamı garamet olan saffı nialde bir ayag üzere sağ kulagi solesinde ve sol kulagi sag elinde durdururlar. Hatta mürşidi itizarını kabul ve zellesini af edince ol vakit izin ve ruhsat verup mahalline muracaat ider.

Eski türklerde inkıyad ve hürmet veziiyeti olan bu adet yeniçerilerde ve beктаşilik ve mevlevilik gibi millî tarikatlerde devam etmiş idi.

Harimi dergehi Mollada payi maçandur

Nevali hamsesine hisse mend idinceyedek

Şeyh galip. divan. S. 71

Buradaki maçan; bu adetin bugün Çinde devam etmekte olmasına nazaran Çin manasına gelen maçinden olmasın.

32

İkinci oğlu Alâeddin'in vefatından sonra terekisi hakkında Kadı Siraceddin'e yazılmıştır.

33

Kadırlardan Taceddin namında bir zata Hüsamüddin Çelebi'yi tarif ve tavsif eder.

34

Salihlerden bir kimse hakkında mevki sahibi bir zattan âtîfet ve merhamet talebine dair.

35

İmamlardan bir zat hakkında Ümeradan birine bir tavsiyedir.

36

Ümeradan Fahreddin'in mütevali in'amlarına karşı ; hususile kendi mensublarını bu emrin bu kere resmî mutalebelerden affettirmiş olmasından dolayı teşekkürü ve geri kalan beş altı kimsenin dahi bu mutalebelerden muaf tutulması recasını muhtevîdir.

37

Muinüddin - Pervane'ye meveddet arzını ve dua ve senayı ve kendi mensublarından bir kimsenin affolunmasını mütezammindir.

38

Hükümdarın kendisine yazmış olduğu bir mektuba cevap olup bu hükümdar ile görüşmeğe kendisi muvaffak etmiş ve bu ilk mülâkata sebep ve vasıtalar halk eylemiş olan Allahdan ; ikinci defa da yine bu hükümdar ile kendisini görüşmeğe muvaffak kılmasını niyaz eylemekte ve bu hükümdara dualar ile beraber mehabbet ve iştiyak arzulemektedir.

39

Şemseddin ve bunun oğlu Nureddin namında iki kimsenin hükümdar tarafından tekrar hizmete kabul edilmeleri hakkında

40

Büyük âlim Kemaleddin tarafından İmadeddin ; Mecdeddin namında imamlardan iki kimsenin vaki olan hatalarının affolunmasına dair olup burada mevlana bu hususu iltimasa bizzat gelmeyip mektup yazmış olmasının sebebi olmak üzere «yüz yüze iyi lakırdı söyleyemediğini ve büyüklerin karşısında dilinin dolaştığını çok defalar tecrîbe etmiş olduğunu» bildiriyor.

41

Bahâeddin'e münhal olan bir medresenin müderrisliği veya kendi haline münasip başka her hangi bir işin verilmesi hakkında ümeradan birine yazılmıştır.

42

Mahsulât iyi olmadığından borçlanmış olan kendi mensuplarına lûtfîle muamele edilmek babında ve aynı zamanda Nizameddin'in kusuruna bakılmıyarak affedilmesi ve bir işe tayin kılınması hususunda Pervaneye yazılmıştır.

43

Ümeradan bir zatdan oğullarından biri hakkında bir muavenet talebi zımında.

44

Ümeradan bir zata Şeyh Salâhaddin'in damadı Nizameddin için yazılmıştır.

45

Hükümdar ailesine mensup bir kadına dua ve nasihat.

46

Kendi muhiblerinden Mecdeddin namında bir zata şefa'at edilmesi babında kadılardan birine bir tavsiyedir.

47

Melikülözera dediği bir zata selâm ve duayı ve Seyfeddin namındaki zata tehhül edeceğinden veya bir tehhüle vasıta olacağından mezuniyet verilmesi niyazını ve evleneceklere yardımda bulunmanın sevabı hakkında bir mev'ıza yı mütezammindir.

48

Tüccardan ve hayır ve hasenat erbabından Hacı Emir namında ki bir muhibbine dua ve mehabbet ve iştiyak ile başlayan bu mektupta bu zatın süluk ve tehzib hakkında istemiş olduğu iki üç satırlık izahın mümkün olmayacağını söylemekte ve cismanî olan hadise ve vak'alar; ruhanî ve derunî vakıat ve hadisattan pek çok daha az oldukları halde bunlara dair yazılmış olan binlerce kitapların bunlara kâfi gelmediklerini ve binaenaleyh ruhanî ve derunî seyir ve süluk hakkında istenilen iki üç satırlık bir sözün yazılmasına imkân olmadığını ve kendisine olan mehabbet saikasile boş yere bunu yazmağa uğraştığını bildirmektedir.

49

Kendisinin akraba ve müteallikatından Kerimüddin Mahmud namında bir kimse hakkında isnadolunan bir töhmetin neticesinden bu kimseyi korumak için Muinüddin - Pervane'ye bir tavsiye.

50

Ümeradan bir zata ; dervişler aleyhinde hareket etmekte olan bir takım kimselerin haksızlıklarını ve bunların kendilerini haklı göstermek için bu emire gelip ağlaştıklarını ve şikâyetle bulduklarını söylemekle başlayan bu mektupta bu mesele hakkında yeni baştan tahkikat yaptırılarak hakikatin meydana çıkarılması talep ediliyor. Ve kendilerinin hiç bir zaman kendi hallerine rahat bırakılmadıklarından ve zulme uğradıklarından şikâve kılınıyor.

51

Büyük ümeradan Nureddin'e karşı bir küstahlıkta bulunmuş olan Nizameddin'in affedilmesi hususunda bu emire recayı ve affetmenin ecir ve mesubatı hakkında bir mevızayı mütezammındır.

52

Bir zata Hüsamüddin Çelebi veya Şey Salâhaddin'in tarif ve tavsifi hakkındadır ki bu tavsif ettiği zatın teveccühüne mazhar olmak şerefine nail olanların en büyük bir devlete ermiş olacaklarını ve dünya ehlinin birbirleriyle olan bağlılıkları kesilirse de bunlar ile olan irtibatın hiç bir zaman kesilmeyeceğini söylemekte ve bu irtibatı şu aşağıki sözlerle izah etmektedir :

Hoca Ali Nevvah bu günlerde seher vakitlerinde bizim küçük Mehmed'imizin ruhu için nevha etmektedir. Bu adam *Rum* dilile şöyle söylüyordu :

— Ey cennetlik çocuk !... İşte senin nevhan ve matemini sona erdi. Senin için ağlayanlar artık işlerle, güçlerle meşgul olmağa başladılar.

Artık seni anıp ağlamağı bıraktılar.

Sen o gurbet bucağında tek başına acep ne haldesin ? !...

— Ey bu çocuğun kız kardeşleri !... Veey aziz vücutlar !...

Duyuyor musunuz ? !... Bu çocuk bana ne cevap veriyor...

— Eğer benim hakkımda ; benim için bütün dudaklar bağlanmış ve ben herkes tarafından unutulmuş isem de benim yanık anacığım beni asla unutmaz !.. Onun gözünün önünden benim hayalim bir dakika uzaklaşmaz. O, her an biraz daha fazla ağlamakta ve herdem içi benim için biraz daha yanmaktadır.

Bir insanın anası hakkında dahi bu sözler biraz mübalâgalıdır. Fakat

insanlar arasındaki ruhanî birleşmeler bundan daha kuvvetli ve daha samimidir. Hususile o ; Rabbanî sıfatlarla sıfatlanmış ve : «Bir parlak kadehdeki şarabın kadeh ve kadehin şarap kesilmesi gibi [1]» hak ile hakolmuş kimsenin mehabbeti en ilâhî mehabbetlerde daha ilâhî ve daha rebanî ve ebedidir.

54

Bir zata iltifat ve mehabbeti havi olup bu zatın her ne olursa kendisine söylemesini ve her hususta elinden geldiği kadar bu zata yardım da bulunacağını bildirmektedir.

55

Kendi mensuplarından Hüsameddin namında bir kimsenin adamları ile araları açılmış ve adamları bu kimse hakkında kötü niyet beslemekte bulunmuş olmaları bunlara nasihat vermesi ve aralarını bulması hususunda padişaha yazılmıştır.

56

Başvezir Taceddin'e Seyyid Şerafeddin hakkında tavsiyedir.

57

Yine bu Taceddin o Hüsameddin Çelebi'ye rabita kesbetmiş olan Nizameddin hakkında yazılmıştır.

58

Ümeradan Eminüddin tarafından *Ablistan* [2] a gitmek üzere emir almış olan müderrislerden ve kendisine mensup olanlardan Cemaleddin namındaki zatın küçüklüğündenberi ilim ve amel ile meşgul olan bir zat olduğunu ve her cihetle muavenete lâyık bulunduğunu ve almış olduğu emir mucibince *Ablistan*'a gitmek üzere hazırlanmış ise de kendisinin mevlâna vesair kimseler tarafından salıverilmediğini muhtevidir.

59

Yine bu müderris Cemaleddin'in medresesinin zarurî olan tebdiline mahal kalmadığı ve korkunun bertaraf olduğu hakkında ümeradan bir

[1] Sofiler tarafından (hak ile hak olma) yı ifadede daima istifade edilen arapça bir şiirin malıdır ki bu şiir; meşhur Vezir ve edib Sahib bin Abbad'ın olup aslı ve tamamı şudur :

رق الزجاج و وقت الحجر
فتشاجها فتشاكل الامر

فكانها حجر ولا قدح
و كانها قدح ولا حجر

[2] Elbistan dır ki Üblısteyn dahi derler (Mutercim).

zata - ihtimal ki yine bu E m i n e d d i n'e - yazılmıştır ki bunda şu sözlerde görülür :

Bu taife (?) Müslümanlara musallat kaldıkça korku tamamen bertaraf olmuş değildir. Bunlar birkaç gün sakin olurlarsa da uyuşmuş yılan benzerler. Bir müddet sonra yine başlarını kaldırırılar Bugün *Konyaki* hükümet merkezidir. Kalabalıktır. Sizin burada bulunmadığımız günlerde bir çok asayiş memurlarının bulunmalarına rağmen kaç vak'a ve kaç hâdise oldu.

Bunlar her gece bir evi basıp içindeki çocukları ve kadınları öldürdüler. Ve buldukları malları aldılar. Sizin gelmeniz gecikmiş olaydı daha ne kadar kan dökülecek ve daha kaç ev harap olacak idi. Artık hükümet merkezinden uzak kalan yerlerin ne halde oldukları düşünülün!...

60

Haksız yere elinden avı alınmış ve yersiz ve yurdsuz bırakılmış olan Hoca Bekir namında bir kimsenin düçar olmuş olduğu zulümden kurtarılması için kadılarından birine yazılmıştır.

61

Kendi mensuplarından ve talebeden İhtiyareddin ve İmadeddin namındaki iki kimsenin medreseden almakta oldukları birkaç dirhem geçeceklerinin kesilmiş olmasını telâfi etmek iltimasını havi olup Pervane Bey'e yazılmıştır.

62

Oğulları Bahaeddin ve Alâeddin'e ana ve babaları Şerefeddin lâlâyı Semerkandı'ye hürmet ve itaatta kusur etmemeleri hakkında.

63

âlimlerden ve ariflerden Salâhaddin namında bir zata yazılmış bir iştiyaknamedir.

64

Bahaeddin namında fakir bir kimsenin zaruretinin Başvezire bildirilmesi hususunda büyük müderrislerde Mecdeddin namında bir zata yazılmıştır.

65

Oğullarından ve müderrislerden bir zata nasihati mütezammin olup buna tecavüzkâr hareketlerde bulunmamasını amirdir.

66

Nusratüddin namında bir zatın yaptırmış olduğu tekkenin münhal

kalmış olan şeyhliğinin bu zatın torunu olan Hamideddin namındaki kimseye verilmesi hususunda Pervane'ye iltiması ve Hüsameddin Çelebi'nin kendisine selâm ve düasını muhtevidir.

67

Alimlerden bir zatın göndermiş olduğu mektubuna cevap olup nasihat ve mevzayı havidir.

68

Kendi mensuplarından bir kimsenin halk arasında söylenmekte ve duyulmakta olan kötü hareketlerinin kendi üzerindeki fena tesirini bildiriyor ve bu kimsenin kötü hareketlerini tevile kalkmıyarak ve gençliğine aldandırmıyarak artık kendisine gelmesi ve bu yoldaki işlerden feragat etmesini tavsiye ediyor.

69

Kendi mensublarından Fahreddin'in; kız kardeşinden kendisine kalmış olan emvalin; tarafından vekil olmak üzere göndermiş olduğu yine kendi mensuplarından Sadreddin'e verilmesi hususunda büyük kadı İzzeddin'e yazılmıştır.

70

En büyük askerî kumandan Sadeddin'e Seyyit Şerefeddin için yazılmış bir tavsiye.

71

Kendi mensuplarından Fahreddin'e akribası tarafından vaki olan tecavüzün men'i zımında en büyük kadı İzzeddin'e yazılmıştır.

72

Bir zatı ruhî tehzibe ve seyrüsülûke daveti mutazammındır.

73

En büyük vezir Taceddin'e; *Fahrülmeşayih* dediği Hüsameddin Çelebi veya şeyh Salâhaddin'in başka kimseler ile kıyas edilmeleri için yazılmıştır.

74

En büyük vezirden şeyh Sadreddin tarafından tahliye edilmiş olduğu meskenin Hüsameddin Çelebi'ye verilmesi hususunda bir ricadır.

75

Vüzeradan bir zata bir kimse için yazılmış bir tavsiye mektubudur.

76

Hüsameddin Çelebi hakkında الغ اعظم بروانه بك e yazılmış bir tavsiye mektubudur.

77

Hüsameddin Çelebi'nin her dediğine kendisinin de kail olduğu ve bu zatın suretinin mevlânanın ruhunun arzularının bir mücessem devası bulunduğu hakkındadır.

78

Hüsameddin Çelebi'nin damadı Nizameddin'e vali tecavüzde bulunmuş olmakla bu validen padisaha şikâyeti mutazammındır ki bu mektupta Hüsameddin Çelebi'nin def'alar ile bu memlekettten çıkmak istediği halde âleme rahmet olan vücudunun bu memlekettten rahmet ve bereketi zail olmamak için mevlânanın buna bin türlü yalvarmak suretile mani olduğu da mezkûrdur.

79

Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin hakkında ümeradan Şemse'din'e yazılmıştır.

80

الغ قتاغ بروانه بك'in kız kardeşinin yaptırmış olduğu zaviyeyi Pervane'nin müteallikatından bazıları Pervane'nin haberi olmaksızın mesken ittihaz ederek oradaki dervişleri ibadetten alakoymuş olduklarından bunların oradan uzaklaşmaları hususunda Pervane'ye yazılmıştır.

81

Şeyh Salâhaddin'in satın almış olduğu bağdan dolayı muhtaç kaldığı parayı vermek ve bu hususta yardımda bulunmak niyazını havi olup ümeradan Celâleddin'e yazılmıştır.

82

Muinüddin-Pervane'ye bir zatın tavsiyesi hakkında yazılmış olup kendisine birçok mehabbet ve iltifatı havidir.

83

Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin hakkında Pervane'ye bir tavsiye.

84

Kendisile beraber zikr ve fikir ile meşgul olmalarile kisb ve kârdan kalmış ve dünyalıkları kalmamış iki üç derviş hakkında pervane'den recayı mutezammındır.

85

Ümeradan Fahreddin'e bir lütfundan dolayı teşekkürü ve aynı zamanda iki üç dervişin muaf tutulmaları hususunu tekrar recayı ve bu hususta bir vesika talebini mutazammındır.

86

Büyük emir Taceddin'e yazılmış olup Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin'e verilmiş olan Kara Arslan mescidinin imamlığının kendisinden ref olunması hakkındadır.

87

Ümeradan birine Hoca Zeki namında bir kimsenin tutmuş olduğu beylik bir dükkâna dair bir recayı havidir

88

Bir müderrisin bir medreseye tayini hakkında bir emire recayı mah-tevidir.

89

Ümeradan bir zata Leyseddin namında bir kimsenin bir işe tayin olunması hakkında yazılmıştır.

90

Padişah tarafından vaki olan bir davete icabet edemeyeceği hakkındadır.

91

Emir Fahreddin Arslan doğmuş medresesi açılıp oraya Şemseddin-i Mardinî nakledileceğinden ondan münhal kalan *Karadayı medresesi*'ne yabancı bir müderris gelip bu medresenin gelirile geçinen kendi mensuplarına ilişmemesi için bu medreseye Efsahaddin'in müderris olması talebini havi tabibekmeleddin'e yazılmıştır.

92

Tüccardan Şemseddin namında birine *Sivas Ekdeşleri'nin* başı tarafından musaderatta ifrat edilmiyerek iyi muamele edilmesi babında padişaha yazılmıştır.

93

Padişahın musaheresini tebrik ile başlayan bu mektup bir çok nasihatleri ve padişaha Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin'i tavsiyeyi muhtevidir.

94

Hüsameddin Çelebinin damadı Nizameddin hakkında olub الع قباغ آل خاص بروانه بك'e yazılmıştır.

95

Pervane'nin Konya'ya geleceğinin aslı çıkmadığını ve kendisine muntazır bulunduğunu söylemek ile başlayan bu mektup üçüncü oğlu Emir Alim'e Pervane'den yardım talebile biter.

96

Ümeradan Şemseddin'e Ahi Mehmed hakkında bir tavsiye.

97

Kendi mensuplarından Şeyh Hüsameddin'in bir hizmete konulması hakkında Muinüddin - Pervane'den bir reca.

98

Büyük emir Taceddin'den Ahi Mehmed hakkında Atifet talebi hususunda yazılmıştır.

99

Kendi mensuplarından Şemseddin hakkında Pervane'ye yazılmış bir tavsiyedir.

100

Padişahın her hangi tarafta ise dönüp gelmesini beklemekte olduğunu ve kendini görmek şerefine nail olmağı her an beklediğini bildiren bu mektubda padişaha bir çok dualar ve iltifatlar vardır. Bu mektup Hüsameddin Çelebi ile beraber kendinin her zaman padişaha dua etmekte olduklarını beyan ile sona erer.

101

Padişaha karşı büyük bir iştiyak ve hörmet beyan eden bu mektubda kendilerinden evvel gelip geçmiş olan marifet sahibi zâtların yıldızlar gibi bugün hakkın güneşinin ziyası altında gizlenmiş iseler de bunların yalnız sıfatları mâdum olup zâtlarile mevcut olduklarını söylemektedir.

102

Kendi muhip ve mensuplarından C e m a l e d d i n namında bir kimseye nasihat ve tabir ve teslike daırdır.

103

Bu da aynı zata aynı maksat ile yazılmıştır.

104

Ümeradan birine bir nasihat olup dua ve senayı da havidir.

105

Büyük vezir T a c e d d i n'e müderrislerden ve hatiplerden olup kendine rabita kesbetmiş olan C e l â l e d d i n hakkında bir tavsiyedir.

106

Büyük vezir F a h r e d d i n'e yazılmış olup elinden tekkesi alınmış olan ş e y h C e m a l e d d i n'e A h i k ü h e r k a ş hankahının verilmesi recasını mutazammındır.

107

Ümeradan Ş e m s e d d i n namında bir zatın mektubuna cevap olup bu cevabta o zatın lütuflarına teşekkür dahi vardır.

108

Vüziradan bir zata yazılmış olup Hoca F a h r e d d i n Y u s u f namında bir tacirin bu günlerde ziyanda olmasile bu Vezire karşı hizmet ifa edemediğinden dolayı affedilmesi iltimasını havidir.

109

سيف الدين الغر قتلغ خاص والى بك'e yine Nizameddin hakkında bir tavsiye.

110

Oğlu Emiri- Alim'i *Emirüsevahil* Bahaeddin'e tavsiye ediyor.

111

Kendi mensuplarından Ş e m s e d d i n'i ümeradan Mühezzebüdin'e tavsiye ediyor.

112

Yine Ş e m s e d d i n'i Muinuddin-Pervane'ye tavsiye ediyor.

113

Ümeradan birinin adamları kendi mensuplarından S a d e d d i n namında

birinden yarım bağ satın almışlardır ki bu adamların bu ağızsız ve sessiz bir çocuk olan Sadeddin'i hoş tutmaları recasına dairedir.

114

Yine Muinüddin - Pervane'ye Nizameddin hakkında tavsiyedir.

115

Sıraceddin namında alim ve ariflerden birine bir makamın verilmesi hususunda bir zata yazılmıştır.

116

Oğullarından Muzaffereddin - Emiralim'e kendi yanında büyümüş olan Hüsameddin ile iyi geçinmesi hususunda yazılmıştır.

117

Vezir Taceddin'e mensuplarından Şemseddin'in af ve kabul olunması hakkında tavsiyedir.

118

Büyük vezire Muderrislerden Mecdettin hakkında tavsiyedir.

119

Büyük vezir Mecdettin'e Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin tavsiye olunuyor.

120

TabiEkmeleddin'in Emirâlim hakkında Pervane tavassutta bulunması için Tabib Ekmeleddin'e yazılmıştır.

121

Ümeradan Şemseddin'e yazılmış olup tüccardan Fahreddin den alınmış olan eşyanın parasının tehire uğratılmaması recasını havidir.

122

Mensuplarından Alemüddin'e selâm ve dua ve nasihati muhtevidir.

123

الف اعظم سو باشى بك'e yazılmış olup bu zata dua ve sena ve nasihati mutazammındır.

124

Müstevfi - Maliye Nazırına yazılmış olup Ziyeddin Vezir hankahına şeyh olmuş olan Hüsameddin Çelebi'ye karşı çıkan müzevvirlerin meni recasını muhtevidir.

125

Büyük kadiya gönderilmiş olup iştiyak ve mehabbeti ve selâm ve senayı muhtevidir.

126

İbadet vetaatle meşgul bir kadına nasihat ve selâm ve senayı havidir.

127

Padişaha yazılmış olup selâm ve dua ve şükür ve senayı ve bir çok nasihatları havidir. Aynı zamanda padişahın seferini tebrik ediyor ve seferden hayır ile avdetini de temenni eyliyor.

128

Bu mektub büyük bir mehabbet ve samimiyet içinde H ü s a m e d d i n Ç e l e b i 'ye yazılmıştır. Güzel şiirler ve fikirleri ihtiva eden bu mektubda mevlana; H ü s a m e d d i n Ç e l e b i 'yi bir çok yüksek vasıflar ile tavsif ettiği gibi onun hem oğlu ve hem babası, hem gözü ve hem gözünün nuru, hem nazarı ve hem manzuru olduğunu söylüyor.

M e s n e v i 'de görülen o yüksek payeli H ü s a m e d d i n burada da aynı yükseklikde görünmektedir. Bu iki ruhu ölümün kılıcının biri birinden ayıramıyacağını ve kabrin karanlığının bu mehabbet ziyasını örtemeyeceğini yazıyor. Mevlâna; bu mektubunda vücudunun her gün hir türlü hastalığından şikâyet ediyor ve H ü s a m e d d i n Ç e l e b i ile bundan dolayı yalnız ruhî irtibat ile kaldığını söylüyor.

Her ne kadar H ü s a m e d d i n Ç e l e b i n i n ziyafetlerde bulunmak âdeti değil ise de muhlislerinden birinin kendisini ziyafete davetini; H ü s a m e d d i n Ç e l e b i 'nin huzurunu temin edebilmek ve onun yüzünü ve tebessümünü görerek yemek yiyebilmekü midile ferdalara saldığını ve nihayet muvafak olamıyarak yalnız H ü s a m e d d i n Ç e l e b i 'nin hayalile iktifa ettiğini söyleyerek kendisile sonsuz birleşme ve buluşmalara nail olmak duasile mektubuna hitam veriyor.

129

Bu mektubda bir zata; - H ü s a m e d d i n Ç e l e b i olmalı - vücudunun zafından dolayı ziyaret vadini ifa edemediğini ve hâlâ bedenindeki zafın devam etmekte olduğunu bildirmiş ve bu zata karşı olan mehabbet ve müveddetinde ise hiç zaaf olmadığı büyük bir hürmet lisanile ifade eylemiştir.

130

Mevlânaya verilmiş olan bir mahalde kendisinin bulunmadığı va orada oturmadığı rakib şeyhler tarafından büyük vezire bildirilmiş ve babta bir

takım tezvirat ortaya atılmış olmakla ekseri günlerde kuşluk vaktinden geceye kadar burada bulunduğunu büyük vezire bildirmek için yazmış ve bu sahte şeyhlerden şikâyette bulunmuştur.

131

Atabeyi âzam - Fahreddin, Enküriye - Ankara seferinden dönmeden evvel bunun; kendi mensublarından merhum Şemseddin Yutaş'ın haremını alacağını işitmiş ve bundan memnun olmuş idi. Bu kadın hakkında arada bazı dedikodular çıkarılmış ve iş geri kalmış olmakla Atabey'e karşı bu kadının tezkiyesini ve bu hususda Hüsameddin Çelebi'nin kendisine geleceğini hävidir.

132

Hüsameddin Çelebi'nin akrabasından Kıvameddin namında bir kimse hakkında Atabey âzam Fahreddin'e bir tavsiye.

133

Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin'in memuriyetinin iade olunması hakkında Fahreddin'e tavsiye.

134

Büyük vezir Taceddin'e mensuplarından bir kimseyi tavsiye ediyor ve bu veziri hayre ve iyilik yapmağa teşvik eyliyor.

135

Muinüddin - Pervane hakkında büyük bir teveccüh ve takdiri ve dua ve senayı muhtevidir.

136

Büyük vezir Fahreddin hakkında dua ve senayı ve vaiz ve nâsihatı müştemildir.

137

Padişahın zevcesi hakkında bir dua ve senadır.

138

En büyük askerî kumandan **بكا سعد الدين بك** 'ın göndermiş olduğu mektubuna cevaptır.

139

Azkerî kumandanlardan Bedreddin'e bir kimse hakkında tavsiye dir ki burada bu Bedreddin'in babasile kendisinin muarefesi bulunduğunu ve bunun kendisine babasından aziz bir yadigâr olduğunu söylemektedir.

140

Melikülvüzerâ dedigi zata Hüsameddin Çelebi'nin oğlu Sadreddin hakkında yazılmış bir tavsiyedir.

141

Askerî kumandan Sadettin'in göndermiş olduğu mektubun vusulüne dairdir.

142

Büyük bir emirin - Muinüddin - Pervane olmalı - memleketin sınırlarını muhafaza için sefere çıkmış ve seferden dönmüş olmasile ona bu seferde çekmiş olduğu meşakkatin allâhın katında bütün abitlerin ibadetlerine mukabil geleceğini bildirmiş ve bu seferden avdeti tebrik etmiştir.

143

Askerî kumandanlardan olup babasile Mevlânanın dostluğu olan Bedreddine kendi mensuplarından Taceddin hakkında yazılmıştır.

144

Manevî yüksekliği olan bir aile kızının zevci bulunan mensuplarından birine zevcesini hoş tutmasını kuvvetli bir lisan ile tavsiye etmekte ve bu kıızı ve bu kıızın ailesini yüksek bir surette tavsif eylemektedir.

LÂHİKA

1

Şeyh Selâhaddi'nin vefatından mukaddem tırnaklarında toplanmış olan bir hastalık eserinden şikâyeti olmakla kendisine şifa temenni eden ve bu hastalığa omın yerinde kendisinin düçar olmasını isteyen farsca ve arabca şiirlerden ibarettir.

2

Bahâi Veled tarafından Harzemşah? m cediti olan *یغان تکن*? e bahsedilmiş olan *قاضی رومی*? nin bırakılması zımınında yazılmıştır.

3

Ulu Arif Çelebi'nin torunu Burhaneddin Çelebi tarafından Ahi Mahmud'un torunu Hacı İbrahim'in meşihati için 1393—796de Edirne'den Niğde âyan ve meşayihine yazılmıştır.

Bu mektupların sonuna ilâve edilmiş on altı sahifelik bir cedvelin 103 yerinde nüsha farkı ve yüz doksan iki yerinde basılma yanlışlıkları gösterilmiş ve basılma esnasında vaki olan yanlışlar düzeltilmiş ise de bunların dışında ayet ve hadisler ve mektupların muhtelif yerlerinde geçen arapça şiiirlerde ve daha başka yerlerde birçok yanlışlar bırakılmış olduğundan bunlardan görebildiklerimizi burada gösteriyoruz.

Ayetlerde yanlışlar

Ayet	Sure	Doğru	Yanlış	Satır	Sahife
[1] 12	17	فجونا آية الليل	فجونا آية النهار	13	5
19	6	قل اى شىء اكبر شهادة	و من اكبر شهادة	16	6
40	16	انما قولنا لئى اذا اردنا ان نقول له كن	انما امرنا لئى ادرنا ان نقول كه كن	1	7
26-27	36	يعلمون بماغفرلى	يعلمون بغفرلى	12	11
37	3	زكوريا	زكوريا	16	11
261	2	كمثل حبة انبتت	كحبة انبتت	4 9	16 33
35	39	و يجزيهم باحسن الذى كانوا يعلمون	يجزيهم باحسن الذى ما عملوا	23	38
30	41	تنزل عليهم الملائكة ان لا يخافوا	تنزل عليهم الملائكة ان لا يخافوا	17	49
19	31	وجعلنى مباركا	و جعلنى مباركا	17	53
17	13	واما ينفع الناس	واما ينفع الناس	9	56
28	89	راضية	راضيته	9	59
29	48	شطاء	شطاء	1	66
28-27	19	و ما كانت	و ما كنت	13	68
8	5	شأن قوم على ان لاتعد لوا	شأن ان يعدوا	8	72
13	34	اعلموا	اعلموا	3 9	78 120
202	2	والله رؤف	انه رؤف	8	83
10	61	تبيخكم	تبيخكم	22-23 21	93 147
16	31	ممثل حبة من خردل فتكن فى صخرة	ممثل ذرة فتكن فى صخرة	11-12	95
54	5	يجيبكم	يجيبكم	17	102
16	31	صخرة	صخرة	13-12	108
19	68	فطاق عابرا طائف من ربك	و طاف عليها طائف من ربكم	26	109

[1] Gerçi kitapda bu sahifenin altında bir not ile [آية الليل] olduğu yazılmış ise de bunun (nusha) diye gösterilmiş olması bize metinde yanlış bulunduğunu tasrihe ve tashihe lüzum göstermiştir.

Ayet	Sure	Doğru	Yanlış	Satır	Sahife
28	42	قنطوا	قنطواً	5	110
28	16	اتقوا	اتقو	10	122
28	16	ان الله مع الذين	والله مع الذين	4	123
87	12	لايأس	لايئاس	11	127
64	19	و ما تنزل	و ما ينزل	5	130
64	19	و ما خلفنا	و ما خلقنا		
16	31	انها ان تك مثقال حبة من خردل فتكن في صخرة او في السموات او في الارض يأت [1]	انه ان تك في صخرة فتكن في الارض او في السماء يات	13-12	147
40	4	وان تك حسنة يضاعفها ويؤت من ذا الذي	وان تك حسنة يضاعفها ويوت من ذي الذي	14-13 18	147 147

Hadislerdeki yanlışlar

كفاه الله	كفاه الله	16	13
اخيه	متفة	15	19
عزتي	عزتي	20	55
بك	لاك	21	55
بك	لاك	21	55
بك	لاك	21	55
بك	لاك	21	55
بك	لاك	21	55
يوم	يوماً	19	65
(önsöz) ايظها	اليقضا	13	5

Şiirlerdeki yanlışlar

فاشرفهم	اشقهم	12	4
هذا الوداع وداع الروح للجسد	هذا الفراق فراق الروح والجسد	16	12
		22	148

Bu mısra müte'ebbî'nindir. Ve divanında bizim buraya yazdığımız şekildedir. (S. 229, Beyrut basması, 1882). Bu mısran sonundaki **والجسد** her halde divanda olduğu ve burada gösterildiği gibi **للجسد** olmalıdır.

[1] Bu ayetin buradâ mevlâna tarafından iktibas yoluyla alınmış olması düşünülebilir-se de iktibas yoluyla alınan ayet, hadis ve şiirlerde ancak vezin ve kafiye gibi zaruretler karşısında ufak suretlerle değişikliklere cevaz verilmiştir. Burada ise böyle bir zaruret olmadığı gibi değişiklik dahi ufak ve az değil; büyük ve çok olduğundan böyle bir ihtimal tasavvur edilemez.

Doğru	Yanlış	Satır	Sahife
اذكر صبايتنا اليك و شوقنا	صبايتنا اليك وشوقنا	11	13

Kimin olduğunu bilemediğimiz bu mısra : اذكر اليك صبايتي واشوقني şeklinde dahi görülür. Buraya ilâve ettiğimiz gibi اذكر kelimesi gerek mana ve gerek vezin için lâzımdır.

وارحمتا للعاشقين تكلفوا سقر الحبة	ياحسرة للعاشقين تحملوا ثقل الحبة	7	19
--------------------------------------	-------------------------------------	---	----

Bu beyit 586-1190 da öldürülen filezof Ş a h a b e d d i n'indir. ابن ابي اصيبمه mda C. 2, S. 169 da bizim gösterdiğimiz gibidir.

ان اعطى	ان اعظمى	19	20
لواختصرتم	ثم اختصرتم	1	45
للافراط	في الافراط	1	45
في الخضر	في الخضر	1	45

Bu son üç tashih mektuplarda irad edilmiş olan bir beyte ait olup bu beyit ابوالعلا nındır. سقط الزند s. 8, Beyrut basmas, 1884.

يحملنى	يحملينى	5	55
اشد مضادة	اشد مرادة	12	55

nin معلقه سندن bir beyittir. Ve معلقه da زوزنى şerhi S. 54, İskenderiye basması, 1292 de bizim tashih ettiğimiz gibidir.

تشبثت	تبشثت	7	56
فتشاجرا فتشاكل الامر	فتشاكل و تشابه الامر	18	60

Meshur (صاحب بن عباد) in bir şiiridir.

ان الهلال اذا رأيت نموه	لما رأيت الهلال ابدا نموه	27	65
اذا انت لم تعشق ولم تدر ما الهوى	اذا انت لم تعشق ولم تدر ما الهوى	24	67
فجل	فجل	24	71
الى ابن اكتب	الى ابن اكتب	10	76
بعد عشوة	بعد عشيقه	6	78
		20	106

nin bir şiiri olup aslı tashih edildiği şekildedir.

بين القلوب تقارب	بين القلوب تريب	25	83
------------------	-----------------	----	----

Bu tashih manaya nazardır.

Doğru	Yanlış	Satır	Sahife
غليله	عليه	21	106
لسان يشكرمنك كنت	لسانا يشكرمنك كان	9	111
قبمن	قيمن	26	122
«اوک سوز»		21	11
وان لم توت	وان توت	10	123
لم	ان لم	13	126
السفن	الشفن	4	135
ولوکان	وان کان	25	142

Bu şiir منتهی nindir. Ve divanında burada tashih olunduğu gibi (ولوکان) dır S. 512, Beyrut basması 1882

ليس وواء عبادان قرية	ليس قرية و راء عبادان	24	29
----------------------	-----------------------	----	----

Arapçada meşhur bir مئادر. Ve doğrusu yazdığımız gibidir. (ميدانی) nin (امثال) ine bakınız c 2, S. 138, Mısır basması 1310

الاناء تترشح بماقيه	الاناء تيرشح بماقيه	17	110
استاد تو عشقت چو	استاد عشقت جو	22	5
خبر ندارد از آب	خبر ندارد از آب	21	67
توقيعت «اوک سوز»	توقيت	23	5

Eunlardan başka lisan kaidelerile ve lügat ile ve siyak ve siyakın yardımile anlaşılan yanlışlar

تجمل	تحمل	13	3
منبر	منير	9	5
الإعراق	الإعراف	16	7
تأملت	تأملت	13	9
كثير	كثيرا	13	9
الاستيفا	الاستغنا	4	29
الخواص	الحواس	6	32
القلب	القلب	18	33
بروانه	برورانه	1	35
مختص	مخلص	7	38
حزم	حرم	12	40
طفل	در طفل	12	40
كفى	كفى	21	45
مقارنات	مقارنات	5	43
متقطع	و متقطع	7	44
الهدى	الهدى	26	46
مؤلف	مؤلف	24	48
نقص	نقص	10	51
سلام	سلام	4	62
برو	برو	15	62
اللقاء	اللقاء	3	69
اميرالمحسنين	الاميرالمحسنين	6	69

Doğru	Yanlış	Satır	Sahife
يبتغي	يبتغي	6	69
تتركوا	يتركوا	8	72
ادام	ادامه	18	86
بالانوار الالهيه	بانوار الالهيه	11	87
الهدى	الهدس	1	88
بركنه	بركنه	2	88
اعاده	اعادة	2	88
بروش	بروش	10	89
العروة الوثقى	عروة الوثقى	18	89
علومهم مع تصادم	علومهم تصادم	7	96
لاوفود	للرؤود	15	101
شي	شي	13	106
اذان	ازان	21	108
عالمينست	عالمينست	12	109
خرج	خرج	16	110
انشاء	انشاد	25	111
بعضاً	بعض	6	126
ار	ان	15	142
فرع	فرح	18	142
ذب	ذب	2	147
ذئاب	دباب	2	147
حبش	حبشش	2	150
رسوم	رسوم	26	150
غفرله ولاياته «اوک-وز»	غفرله واپائه	35	16
« فضيلتي المعلم والحل »	فضيلتي المعلم والمعلم	5	17
« سليمان »	سليمان	7	17
« يقره »	يقره	18	17
« جميع »	جميع	23	17
« المولى الامام »	المولى والامام	4	18
« القرآناجى و »	القرآناجى	6	18
« ابوه »	ابو	10	18
« وولده »	وولده	16	18
« والمولى الفقيه »	المولى والمولى الفقيه	20	18
« الطبقة »	الطبقة	24	18
« معونته والحمد لله »	معونته والحمد لله	8	28

Bunlardan başka kolaylıkla anlaşılabilircek daha birçok yanlışlıklar ve nokta eksiklik ve fazlalıkları dahi görülmüş ise de onların burada gösterilmesine lüzum görülmemiştir.

O. Prof. M. Şerefeddin Yalpkaya